

NÉPNEVELÉSI INTÉZKEDÉSEK. *)

I.

Szándékom figyelemmel kísérni minden nevezetesebb intézkedéseket, melyek a' népnevelés ügye körül történnek, 's azokra nézve egyéni bár, de elfogulatlan nézetimet kimondani. —

Csak sajnálni tudnám azt, ki el nem akarná ösmerni: hogy hazánk fenmaradásának és lehető dicsőülésének tekintetéből legfontosabb ügy a' köznevelés, 's ezzel a' népnevelés is.

Tettek, nem szavak idejét éljük — : azért röviden akarok szólni, 's indokaimat minden cifraság nélkül sorolandom elő.

Olvastuk a' közoktatási és cultus-minister úrnak felszólítását az iránt: hogy jelentkezzenek alkalmas egyének, kik közül tizenkettőt külföldre, nevezet szerint Poroszországba szándékozik küldeni a' végből: hogy megismerkedvén a' népnevelés, különösen népnevelő-képzés tudománya- és gyakorlatával, a' hazánkban majdan ujon rendezendő képezdékben tanárokul alkalmaztathassanak.

E' felszólításnak sokan, számosan örültek, miután ez bizonyosságul szolgálhata annak, hogy végre már hathatós lépést szándékolnak tenni a' néptanítók czélszerűbb képeztetésére.

Első pillanatban magam is az örvendezők sorában állottam. De csak hamar oszladozott örömrözetem, miután kissé mélyebben tekinték e' kérdés lényegébe.

Koránsem szándékom e' dolgot úgy és azon oknál fogva ostromolni, mint a' 'Religio és Nevelés' tevé. Erre majd különösen teszem észrevételeimet.

Engem tehát ez intézkedés ki nem elégít, meg nem nyugtat.

Először az czéloztatik: hogy a' kimenendők két évi folyamot végezzenek. Ezt, egyéni véleményem szerint, nem helyeselhetem.

Tizenkét egyének két éven át leendő és kellő becsületes el látása sok pénz emésztend föl, 's pedig szükség nélkül.

Mert azon egyének vagy olyanok, kik épen nem vagy csak kevésé vannak beavatva a' népnevelés szellemébe 's módszerei gyakorlatába, 's ez esetben a' két évi tanulás igen kevés, miután illy egyén két évi tanulmány után talán lehetend igen jó és ügyes népnevelő, de leendő tanítók tanára alig. Vagy olyanok azon egyének, kik már mélyen avatvák a' népnevelés kellő szellemébe és gyakorlati ügyességébe, 's ez esetben a' két év nagyon sok, miután a' már alapos képzettségű férfiúnak legfőlebb kissé körültekinteni szükséges, hogy a' külföldön népnevelés újabb és legujabb fejleményeit felfogván, 's önállólag feldolgozván, hazánk 's népeink viszonyaira elvszerűleg alkalmaztassa.

E' helyett tehát inkább az volna teendőnk, hogy képzett egyének,

*) E' felszólalást, úgy hiszem, senki sem nézendi megtámadásnak, vagy sérteni akarásnak. Hiába, én úgy szoktam beszélni, a' mint érzek. N.

valódi paedagógok utaztassanak a' kellő tapasztalások megszerzése végett. 'S ez rövidebb idő alatt is vezetne célra. Mert

M á s o d s z o r nem kell feledni: hogy népnevelésünk rendezése egyike a' legsürgetőbb szükségeknek. Mikép fogunk e' sürgetőségnek ezen uton megfelelni? Véleményem szerint igen lassan.

A' két évig külföldön tanulandó egyének mint leendő tanárok kerülendvén vissza, itt természetesen csak akkor kezdendhetik meg tanári pályájokat. Az ő tanítványaiknak ismét legalább két évig kellend magokat képezniök, 's így csak n é g y é v mulva remélhetjük az új rendszerű első népnevelőket kilépni a' hazai működés terére. Négy év! Jelen körülményeink közt ez véghetetlen sok.

Tehát négy évig semmi se történjék-e népnevelésünk rendezésére, javítására? holott minden veszendő évvel egy nemzedéket veszítünk hazánk 's a' közneveltség érdekeinek. Én legalább ebben sehogy sem tudok megnyugodni. Már két év is sok volna, de ez majdnem elkerülhetlen. Ámde négy év, hazai népeink fejletlenségét tekintve, majdnem négy évtized! — Nem okultunk-e még eléggé azon sajnós és gyászos felreértéseken 's összeütközéseken, mik szeretett hazánk különféle vidékein előtörttek? Megtörténtek volna-e ezek, ha népeink jobban, világosodottabban 's honszeretőbben nevelve lettek volna? —

Az istenért, siessünk a' nép nevelésével, nehogy négy év mulva azt kongja fülünkbe a' végzet rémes harangja: „Már késő!”

H a r m a d s z o r: Poroszországba fognának menni az illetők. 'S miért épen Poroszországba? Ne higye senki, mintha én fázna Poroszország nevétől, úgy mint a' R. és N. fázik tőle. Koránsem. Szívesen elismerem, hogy Poroszhon néptanítói rendszere igen jeles és szép, de legkivált t a n í t á s ügyét illetőleg. — A' n e v e l é s s e l — in praxi — nem vagyok annyira megelégedve, hogy lelkesülésre buzdulni tudnék. Szívesen vallom: hogy, noha nem kizárólag (mert akkor mások irányában volnék háladatlan), de nagy részben porosz nevelőíróknak köszönöm azt, a' mit a' nevelés körében tudok és érzek. De mind ez el nem vakit engem annyira: hogy hódoló bálványozója legyek a' porosz rendszernek, és porosz — s z e l l e m n e k. Itt a' fő bibe.

'S e' porosz szellem nem azért nem tetszik nekem, mert Poroszhon protestáns ország, — épen nem. Isten világ tudja: mennyire küzdöttem 's küzdök mindig a' nevelésbeni felekezetiesség ellen. Én a' nevelés dolgában felekezetiességet nem ismerek, ismerni nem akarok. 'S isten legyen irgalmas azon h o n j ö v ő j é n e k, hol a' felekezeti vakság még ezen-tul is diadalt birtorland.

De nem szeretem a' népnevelési legujabb porosz szellemet azért, mert épen legujabb időkben kezdi ott briaraeus karjait terjesztgetni a' — pietismus. 'S a' pietismust én absolut rosznak tartom, legyen az akár lutheranus, akár jezsuita pietismus; lengjen szelleje akár Berlinből, akár Rómából, — én egyiránt a' népboldogulás marczangoló férgének tartom azt.

Továbbá még azért sem tudnék, nem csak a' porosz, de bármiféle más külföldi húzamosb képeztetésre sem szavazni, mert az ekkép képezettek rendszerint annyit vesztenek hon-erkölcsi (jól értsük: hon-erkölcsi) tekintetben, mennyit általános tudományi tekintetben nyernek. Nem egyet ismertem meg külföldön képzett nevelőink közül, ki azonkívül, hogy a' magyar szót csak amúgy fuldokolva erőtetí ki ajkain (míg aztán lassacskán belejő), — főkép — 's ez legsajnosabb — annyira eltelik az idegen szellem- és idegen erköléstől, hogy sehogy sem tudja magát belegondolni hazai viszonyainkba, népeink erkölseibe, az ezekhez alkalmazandó nevelési eljárásba. Véleményem szerint pedig nem lehetne egy hamar nagyobb átka ujdón rendezendő népnevelésünknek, mint az, ha — mellőzve a' lenni kellő sajátos typust — nevelésünket különben bármi dicső és jeles, de hazánkra alkalmazva mégis egyoldalú és üdvtelen, valamely kizárólagos külföldi — akár porosz, vagy bajor, akár olasz vagy francia, akár schweizeri vagy belga stb. kaptára húznók. Legbensőbb meggyőződésém szerint nevelésünk csak úgy hozhat üdvet a' hazára: ha az a' legszigorúbb értelemben nemzeti és nemzeti es leendő. Igenis, nemzeti nevelésre van nekünk szükségünk, melly se porosz, se bajor, se római ne legyen, hanem épen csak magyar. És pedig olyképen magyar, hogy Magyarhonnak semmi lakosát, se a' németet, se a' szlávot, se az oláhot vissza ne taszítsa, el ne idegenítse, hanem édesgetve, olvasztva magyarrá tegye. Ez egy kissé nehéz munka, az kétségtelen; több is kívántatik hozzá, mint a' mennyit némely jámborok gondolnak: elővenni egy kis porosz vagy bajor mintát, azt jól megtanulni, 's egyszerűen utánozni. Így nekünk a' világ végeig sem lesz valódi nemzeti nevelésünk. A' mi nevelésünknek a' nép — 's a' mi főbb: népeink geniuszából kell kiindulnia; mikép kelljen ezt véghezvinni, azt meg nem tanulhatjuk sem Berlinben, sem Rómában. Nevelési, tanítási elveket könyvből is tanulhatunk, — módszer, ügyesség-elsajátításra — nyilteszü embernek — elég pár hónap, arra nem kellenek évek, — de a' sajátképeni nemzeti nevelés szellemének saját keblünkben, saját énünk istenétől kell teremtetnie! Így vagyok én meggyőződve, 's ám czáfoljon meg a' jövő! Magunkon is eléggé tapasztaltuk: mié lett a' magyar ember a' német, az ausztriai nevelés szelleme alatt; keservesen tapasztaltuk, hogy abban semmi összeforrasztó kapocs nem volt, melly e' hon népeit egymáshoz simitotta, olvasztotta volna; 's ime most már ismét csak külföldhöz — bár felvilágosodott, de mégis csak idegen elemű külföldhöz kelle folyamodnunk? Valóban olly nyomorúltak volnánk-e, hogy sajátos, önálló nemzeti nevelés-rendszer sehogys tudnánk kisütni? Ha a' magyar minister egész Magyarhonnban nem talál magyar embert vagy embereket, kik magyar — de minden oldalulag magyar — neveléstervet tudjanak készíteni: úgy vége nemzeti önállóságunknak; sem tengerpart, sem vasut, sem bányá, sem nemzetőrség nem fogja azt megtartani, annál kevésbbé előteremteni.

'S pedig úgy látszik, hogy a' magyar nevelési minister nem bízik

honfűrsaiban, nem tesz fel róluk, 's köztök egyről is annyi ihletiséget 's egyszersmind szellemerőt, hogy a' főnebb említett — 's pedig mulhatlanul szükségelt — nemzeti alapon megindíthassa a' nevelési gépezet kerekeit, miután

N e g y e d s z e r ama rendeletben eltakarva az is mondatik: hogy széles e' hazában nem találkozik tizenkét ember, ki ismervén a' külföldi nevelés rendszereit, azokat hazai czélokra ügyesen felhasználni tudja. 'S így igen természetes következtetés: hogy, ha illy képzettségű sincs, mikép lenne olyan, ki talán még teremthet is fellépni bírjon?

Szoritkozom most csupán a' kérdéses 12 egyénre. Részemről el nem tudom hinni: hogy egész hazánkban ne találkozzék 12 ember, ki — ismervén a' külföldön divatozó népnevelő- 's képezdei elveket 's gyakorlatot, 's a' mai szabadabb szellemtől levén lelkesülve — a' leendő népnevelők tanárául föllépni képes legyen. Nem, illy szegények nem lehetünk!

Kétségkívül van számos olyan — 's pedig minden vallásu — ki a' művelt külföldet paedagogiai studium szempontjából járta be; van olyan is számos, ki, ha nem járt is külföldön, a' szellemvilág kapcsolainál fogva bele okult 's bele mélyedett a' hasznavehető legjobb nevelési rendszerek szellemi kivonatába; 's így a' 12 ember fölött — netán egy kis körutaztatás mellett, mint már érintém — épen nem eshetünk kétségbe.

De tegyük fel bár a' legroszabb esetet, 's mondjuk: hogy hát nincs 12 illy ember a' hazában; de azt már csak senki sem fogja tagadni: hogy legalább h a t mindenesetre találkozik. Tehát e' hattal kell megkezdeni, de tüstént, a' népnevelés új korszakát; mert jobb ha eleinte mindjárt most csak egy vagy két jó képezdével birunk, mint ha csak két három év múlva birunk hattal vagy nyolczzal egyszerre.

'S ezek ime igénytelen észrevételeim az említett rendeletre. Ha már egyáltalán nem lehet rajta változtatni, (azonban miért volna lehetetlen?) legalább egy évre szeretném szorítva látni a' külföldön töltendő tanfolyamot, melly aztán ne is annyira iskolázás, mint szabad 's önálló lelkű bírlgatva-tapasztalás színét öltse magára. —

Meg nem válhatok a' tárgytól a' nélkül, hogy még egyszer vissza ne pillantsak a' R. és N. érintett czikkére, mellyben e' 12 ifjúnak kiküldését főleg a' p r o t e s t a n s Poroszország szempontjából ostromolja. Mondám már, hogy én nem a' protestantismustól, hanem a' pietismustól tartok, jelenjen az meg bármi köntösben, akár prot. szenteskedés, akár jezsuita képmutatás alakjában. Minden nevelésnek v a l l á s o s - e r k ö l c s i n e k kell lenni, — de a' h i t vallás saját tantárgyat képez. Nem lehet és nem illik az egész nevelésre, az egész tanításra hitvallásos, azaz f e l e k e z e t i szint ömlesztzeni, ha csak a' vallásháborukat ujon felébresztetni nem akarjuk, mellyek bizony sem egyik sem másik részen nem nagy dicsőséget véstek a' történet — az e m b e r i s é g - történet — lapjaira. Ki kell valahára bontakoznunk ama középkori sötétségből, melly a' serdülő nemzedéket a' tanoda zárt falai közt hitvallási gyűlölködésre

usztija, egymást itt eretneknek, amott fanatikusnak gunyolván. Kinek mi a' hite, azt tartsa szíve szentélyében, 's ha kell, vallja nyilván is, de ne fitogtassa ok nélkül úton útfélen egymást boszantva, ingerelve, izgatva, gúnyolva. Ez nem foly a' s z e r e t e t elvéből és tanából, ama szent szeretetből, melyet Krisztus urunk tanított, 's mely szerint m i n d e n e m b e r t egyképen kell szeretnünk. Milly vakság az, mely e' s z e r e t e t e t hozza olly éles ellentétbe a' h i t t e l, hogy egymástól a' szebb jövő r e m é n y é t is eltagadjuk, holott csak úgy teremhet üdv és béke a' vallástan nyomán, ha ama három fő erény tökéletes öszhangra olvad, épen úgy, a' mint tökéletes egésznek képeznek üdvözítőnk isteni tanszerkezetében. Egyik a' másik nélkül szintelen 's hatálytalan leend. Tehát hit, remény és s z e r e t e t legyen alapja népünk nevelési érnységének. 'S azért félre minden felekezeti gyűlölködéssel.

Epen ez okból nem volna tanácsos a' R. és N. követelésére hallgatni, melly álladalmi köztanodák mellett még vallásf e l e k e z e t i tanodákat is igényel. Mi volna ez egyéb, mint ujjabb gyújtó szövétnek a' felekezeti gyűlölség tüzvészének élesztésére? 'S így véve, a' felekezeti tanoda az álladalomban csak zúgintézetté aljasulna. Azért ne hallgasson az álladalom illy szűkkeblű igényekre.

Álladalmi nevelést nekünk! de jót, minden oldalut, kimerítőt, nemzetit!

Tudom én, mivel tartozom hitvallásomnak, 's megmutattam elégszer, hogy catholikus lenni tudok és akarok, hol catholikusul kell fellépnem, — 's pedig lelkem benső ihlettségéből, szívem lángjával tudok az lenni, noha némellyek azt is csinált hévnek gunyolták. De más részről soha sem tudnék abba megegyezni, hogy ott, hol a' nemzet k ö z n e v e l é s e forog kérdésben, felekezeti harcok csóváit szórjuk a' könnyen gyulékony anyag közé.

'S azért ne hallgasson az álladalom egy oldalú tanácsra; — catholikusok részéről ne csupán a' papságot kérdezze meg a' nevelés teendőire nézve, hanem kérdezzen meg elfogulatlan n e v e l ő k e t i s, kik a' nevelés ügyét a' felekezetiességnél sokkal magasb: k ö z m ű v e l t s é g i, k ö z n e m z e t i s é g i szempontból fogják fel. Ha lehetnek kereskedelmi kamrák a' kereskedés ügyére nézve: miért ne lehetne nevelési magántanács a' nevelés dolgában is. De ez ne csak papokból szerkesztessék össze; kivált pedig csupán főpapokból ne, mert ők az egyoldalúságnak legelszántabb bajnokai. Az istenért, kerüljük az egyoldalúságot. Közegyetértésből — de nem szám-szerinti sulyból csupán — fejlődhetik ki üdv és emberleti (humanitási) önállóság. Az egyoldalúságnak jövője átok és pusztulás!

Pest, junius 10-én 1848.

NEY FERENCZ.